

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Klimatické zmeny a poľnohospodárstvo v Európe“

(2009/C 27/14)

Francúzske predsedníctvo Rady EÚ požiadalo listom z 25. októbra 2007 Európsky hospodársky a sociálny výbor v súlade s článkom 262 Zmluvy o založení ES o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému

„Vzťah medzi klimatickými zmenami a poľnohospodárstvom v Európe“.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 4. júna 2008. Spravodajcom bol pán RIBBE, pomocným spravodajcom bol pán WILMS.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 446. plenárnom zasadnutí 9. a 10. júla 2008 (schôdzi z 9. júla 2008) prijal 94 hlasmi za, pričom 30 členovia hlasovali proti a 13 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závery a odporúčania

1.1 Francúzske predsedníctvo požiadalo EHSV listom z 25. októbra 2007 o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému „Vzťah medzi klimatickými zmenami a poľnohospodárstvom v Európe“. Výbor bol pritom výslovne požiadaný, aby sa zaoberal aj problematikou biopalív.

1.2 EHSV je krajne znepokojený negatívnym dosahom, ktorý budú mať klimatické zmeny na európske poľnohospodárstvo, a tým aj na hospodársku výkonnosť mnohých vidieckych oblastí. Najväčší vplyv by sa mal prejavíť v južnej Európe, najmä v dôsledku očakávaného dlhšieho obdobia sucha, ba až nedostatku vody. To môže viesť až úplnému kolapsu poľnohospodárskej činnosti. Aj v iných regiónoch Európy však budú musieť poľnohospodári bojovať s vážnymi problémami zapríčinenými klimatickými zmenami napr. vo forme veľmi zmenených sezónnych zrážok. K tomu treba pripočítať prípadné problémy s novými resp. častejšie sa vyskytujúcimi chorobami rastlín či napadnutiami škodcami.

1.3 Politici preto musia rýchlo konať a zaradiť politiku klimatických zmien do všetkých ostatných politických oblastí.

1.4 Poľnohospodárstvo však nie je iba obeťou klimatických zmien, ale prispieva tiež k emisiám skleníkových plynov; hlavný dosah tu nemajú emisie CO₂, ale metán a oxid dusný, ktoré sú zapríčinené zmenami vo využívaní pôdy a vlastnou poľnohospodárskou výrobou. EHSV vyzýva Komisiu, aby vypracovala presnejšiu analýzu rozdielov medzi rôznymi formami poľnohospodárskeho využívania pôdy a ich dosahu na klímu, aby z nej bolo možné vyvodíť politické možnosti, napr. v rámci podpornej politiky. V tejto súvislosti výbor víta oznámenie Komisie, že v budúcnosti vo väčšej miere začlení ochranu klímy do spoločnej poľnohospodárskej politiky.

1.5 Poľnohospodárstvo môže významnou mierou prispieť k ochrane klímy o. i. tým, že bude dbať na to, aby zásoby uhlíka, ktoré pôda ešte obsahuje, nielen udržala, ale ich cielenu

produkciou humusu dokonca zvýšila a to tak, že zredukuje svoje energetické vstupy a poskytne na energetické účely biomasu získanú z prirodzenej a ekologicky vhodnej výroby.

1.6 Budúca stratégia EÚ v oblasti biopalív, ktorá sa v súčasnosti rysuje a ktorá podľa údajov Komisie do značnej miery zahŕňa aj dovoz poľnohospodárskych surovín, sa EHSV javí ako nevhodná na to, aby bolo možné ekonomicky účinným spôsobom uskutočňovať ciele v oblasti ochrany klímy a súčasne v poľnohospodárstve vytvárať nové pracovné miesta a ďalšie príjmy. Namiesto tejto stratégie biopalív by skôr mala byť navrhnutá nová dobre premyslená stratégia biomasy, ktorá by nestavala na dovoze, ale by sa snažila podstatne viac ako doteraz premieňať vedľajšie poľnohospodárske produkty/odpady na využiteľnú energiu a poľnohospodárom by prisúdila aktívnu úlohu v energetických cykloch, ktoré je potrebné nanovo organizovať.

2. Hlavné prvky a súvislosti stanoviska

2.1 Poľnohospodárstvo je práve také hospodárske odvetvie, ktoré je azda najzávislejšie od prírodných daností (a tým aj od klimatických podmienok) a ktoré ich využíva, mení resp. formuje.

2.2 Je založené na systematickom využívaní slnečnej energie prostredníctvom fotosyntézy rastlín s cieľom získať energiu, ktorú môže človek využiť vo forme potravín resp. krmív. Energia viazaná fotosyntézou sa tiež oddávna využívala ako zdroj tepla (napr. biomasa vo forme dreva).

2.3 Dané klimatické podmienky, ktoré boli doteraz v Európe pre poľnohospodárstvo do veľkej miery dobré, sú rozhodujúcim faktorom veľmi rozdielne štruktúrovaného a veľmi rozmanitého poľnohospodárstva. Znamená to tiež, že zmena podmienok musí mať dosah na poľnohospodárstvo a s ním spojené ekologické, ekonomické a sociálne regionálne štruktúry.

3. Všeobecné pripomienky

Poľnohospodárstvo ako obeť klimatických zmien

3.1 Zmeny klímy, osobitne očakávaný nárast teploty, ale ešte viac zmenené množstvo zrážok, postihnú poľnohospodárstvo v určitých regiónoch Európy v katastrofálnom rozsahu. Predovšetkým v južnej Európe dlhé obdobia bez dažďa, ba až suchá a z toho vyplývajúca možná tvorba púští by mohli znemožniť poľnohospodársku výrobu. Ďalej môžu rozsiahle požiare silne postihnúť poľnohospodárske plochy⁽¹⁾. Poľnohospodárstvu v týchto regiónoch hrozia drastické otrasy. Podľa vedeckých štúdií budú mať zmeny klímy vplyv na škodcov a choroby, ktoré výrazne znížia výnosy najdôležitejších potravinárskych plodín. Zmeny v životnom cykle patogénov budú mať za následok:

- zmeny v geografickom rozložení patogénov,
- zmeny vo výskyte a závažnosti chorôb,
- zmeny stratégie uplatňovanej pri kontrole chorôb.

3.2 EHSV v tejto súvislosti odkazuje na rôzne publikácie a iniciatívy Komisie na túto tému, medzi inými na oznámenie „Riešenie problému nedostatku vody a such v Európskej únii“⁽²⁾ a v ňom obsiahnuté koncepcie a plány, na zelenú knihu „Prispôsobenie sa zmene klímy“, ale tiež na to, že Komisia zdôrazňovala nutnosť vypracovať účelné stratégie využívania pôdy. Vo viacerých krajinách okrem toho prebiehajú zodpovedajúce práce.

3.3 To, čo bude znamenať, keď sa napr. južná Európa bude musieť vzdať poľnohospodárskeho využívania pôdy kvôli nedostatku vody a obdobia extrémnych teplôt, pravdepodobne presahuje predstavivosť väčšiny spoluobčanov, ako aj tvorcov politiky. Bude to mať negatívne následky aj na zamestnanosť v postihnutých regiónoch z dôvodu zmien vo využívaní pôdy.

3.4 EHSV vyzýva všetky subjekty s právomocou rozhodovania, aby podnikli všetky kroky s cieľom obmedziť negatívny dosah na poľnohospodárstvo na najnižšiu možnú mieru prostredníctvom rozsiahleho a účinného programu na ochranu klímy. Okrem toho je nevyhnutné zrealizovať opatrenia na prispôbenie poľnohospodárskej činnosti zmene klímy. Sektor poľnohospodárstva sa bude musieť efektívne a rýchlo prispôbiť zmenám, ku ktorým dôjde v klíme, pretože od úspechu alebo neúspechu týchto opatrení bude závisieť ďalšia existencia poľnohospodárstva.

⁽¹⁾ Napr. požiare v Grécku v roku 2007, ktoré zničili olivové plantáže.

⁽²⁾ KOM (2007) 414 v konečnom znení, 18. júla 2007, stanovisko Ú. v. EÚ C 224, 30.8.2008, s. 67, schválené 29. mája 2008.

3.4.1 Výskum a inovácia musia byť podľa posledných správ OECD a FAO hlavnými faktormi v boji proti zmene klímy. V rámci adaptačných opatrení, ktoré sa majú vykonať, treba uvažovať o podpore nových druhov a odrôd, ktoré sú lepšie prispôbené zmene klímy. V tomto zmysle nadobúda veľký význam pokrok v oblasti vylepšovania rastlinného a živočíšneho materiálu.

Príspevok poľnohospodárstva ku klimatickým zmenám

3.5 EHSV považuje za vhodné nielen diskutovať o negatívnom dosahu klimatických zmien na poľnohospodárstvo, ale mať na zreteli aj prispievanie poľnohospodárstva ku klimatickým zmenám a podniknúť kroky zamerané na zníženie škodlivého vplyvu poľnohospodárstva na podnebie. Takisto by bolo potrebné zohľadniť, akými rôznymi formami môže poľnohospodárstvo prispieť k boju proti klimatickým zmenám.

3.6 Výbor preto víta, že Komisia vo svojom oznámení o kontrole zdravotného stavu reformy SPP⁽³⁾ označila klimatickú politiku za jednu zo štyroch nových „výziev“ pre SPP.

3.7 Podľa údajov Medzivládneho výboru pre zmenu klímy (IPCC) tvoria priame emisie z poľnohospodárstva okolo 10 – 12 %. Celkový príspevok poľnohospodárstva ku globálnym emisiám skleníkových plynov sa odhaduje na 8,5 – 16,5 mld. ton CO₂e,⁽⁴⁾ čo zodpovedá celkovému podielu vo výške 17 – 32 %⁽⁵⁾.

3.8 Pre Európu sa podiel poľnohospodárstva na emisiách skleníkových plynov odhaduje ako značne nižší, než sú globálne emisie. Komisia, ktorá sa opiera o metódu výpočtu IPCC, uvádza hodnotu 9 %. Poľnohospodárstvu v EÚ 27 sa od roku 1990 podarilo znížiť emisie o 20 % a v EÚ 15 o 11 %⁽⁶⁾. Metóda výpočtu IPCC však nezahŕňa ani emisie vyplývajúce zo zmien vo využívaní pôdy, ani energetickú náročnosť výroby hnojív a prostriedkov na ošetrovanie rastlín či pohonné hmoty, ktoré spotrebúvajú traktory. Dochádza tak k tomu, že napr. Komisia vyčísluje podiel poľnohospodárstva na emisiách v Nemecku na 6 %, spolková vláda naproti tomu uvádza hodnotu 11 až 15 %, pretože do svojho odhadu zahŕňa všetky emisie spôsobené poľnohospodárstvom.

Rôzny význam skleníkových plynov v poľnohospodárstve

3.9 Poľnohospodárstvo prispieva len malou mierou k čistým emisiám CO₂. Je to spôsobené v prvom rade tým, že rastliny spočiatku prijímajú CO₂ a premieňajú ho na organickú hmotu. Po využití biomasy sa predtým viazaný uhlík uvoľňuje znovu ako CO₂. Je to teda do veľkej miery uzavretý kolobeh uhlíka.

⁽³⁾ KOM(2007) 722 v konečnom znení.

⁽⁴⁾ CO₂e = ekvivalent CO₂.

⁽⁵⁾ Cool Farming: Climate impacts of agriculture and mitigation potential, štúdia Greenpeace, december 2007.

⁽⁶⁾ Zdroj: Európska agentúra pre životné prostredie, správa EEA č. 5/2007.

3.10 Podľa Štvrtej hodnotiacej správy Medzivládneho výboru pre zmenu klímy (IPCC) ⁽⁷⁾ je potrebné zaoberať sa z hľadiska klimateckej politiky v oblasti poľnohospodárstva predovšetkým emisiami metánu a oxidu dusného. Poľnohospodárstvo v Európe je zodpovedné za približne 40 % celkových emisií CH₄ a N₂O, ktoré majú obzvlášť závažný vplyv na klímu: schopnosť oxidu dusného prispievať ku skleníkovému efektu je približne 296-krát a schopnosť metánu asi 23-krát väčšia než pri CO₂.

3.11 V poľnohospodárstve sú v zásade štyri aspekty, ktoré majú osobitný význam pre klímu:

- a) premena lesov, močarísk, mokradí alebo trávnych porastov na ornú pôdu,
- b) emisie skleníkových plynov, ktoré sú produkované z poľnohospodársky využívaných pôdy a hospodárskymi zvieratami,
- c) energetická náročnosť v poľnohospodárskych podnikoch a súvisiacich oblastiach, okrem iného vo forme pohonných látok a palív, minerálnych hnojív a pesticídov a iných technologicke potrebných energií ⁽⁸⁾, a
- d) výroba biomasy na energetické účely.

3.12 Z celkového hľadiska má premena doteraz poľnohospodársky nevyužívaných plôch na poľnohospodársku pôdu mimoriadny význam. Zarádzuje sa ďaleko pred skleníkové plyny, ktoré vznikajú pri výrobe a pred využívanie energie v poľnohospodárstve. Každá premena na obrábanú plochu má za následok uvoľňovanie skleníkových plynov, pretože orná pôda – odhliadnuc od púští, polopúští, a zastavaných plôch – viaže v priemere najnižší podiel uhlíka ⁽⁹⁾.

3.13 Diskusia o kľčovaní dažďových pralesov v povodí Amazonky alebo v Indonézii má teda zásadný význam. EHSV poukazuje na to, že tamojšie rozsiahle odlesňovanie s Európou a európskym poľnohospodárstvom môže súvisieť ⁽¹⁰⁾.

Zmeny vo využívaní pôdy/zásobárení uhlíka

3.14 Veľkým problémom je, že v Európe sú naďalej zastavané veľké plochy, a preto sú pre poľnohospodársku výrobu a ako zásobárne uhlíka stratené. EHSV vyslovuje poľutovanie nad tým, že plánovaná smernica o ochrane pôdy, ktorá by v tomto smere mohla byť dôležitým prínosom, nebola doteraz prijatá.

⁽⁷⁾ IPCC WG III, kapitola 8 (2007): Poľnohospodárstvo.

⁽⁸⁾ Až po problematiku krmív.

⁽⁹⁾ Pôdy sú hneď po moriach najväčšími zásobárňami uhlíka. K tomu niekoľko údajov (pričom EHSV si je vedomý, že existujú sčasti väčšie odchýlky): orná pôda obsahuje približne 60 t uhlíka na hektár, trávne porasty alebo lesná pôda dvakrát toľko (v prípade lesov sa musí navyše posudzovať množstvo uhlíka uloženého v stromoch), na jednom hektári močarísk je uložených až 1 600 t uhlíka.

⁽¹⁰⁾ Príklad: výroba sóje ako krmiva pre európskych chovateľov hospodárskych zvierat, výroba palmového resp. jatrofového oleja na energetické účely („biopalivá“).

3.15 Existuje šesť veľkých zásobární uhlíka ⁽¹¹⁾, s ktorými je z pohľadu klimateckej politiky potrebné sa zaoberať: Poľnohospodárstvo sa týka predovšetkým nadzemná biomasa a pôda. Keďže poľnohospodársky princíp spočíva v každoročnom zbere vyrobenej biomasy, poľnohospodárstvo nevytvára žiadne relevantné nové nadzemné zásobárne uhlíka vo forme biomasy.

3.16 Premena lesov, močarísk a trávnych porastov na ornú pôdu vedie k uvoľňovaniu uhlíka viazaného v pôde. Pre poľnohospodárstvo v Európe je preto potrebné, aby plochy, ktoré ešte majú vysoké zásoby uhlíka, ostali zachované. K tomu je potrebné prostredníctvom podporných nástrojov vytvoriť stimuly, aby bolo možné používať zodpovedajúce metódy hospodárenia s pôdou.

3.17 Na močariská a lesy by podľa súčasných poznatkov už len z dôvodov ochrany klímy mal byť ihneď vyhlásený zákaz akejkoľvek premeny.

3.18 V Európe dochádzalo v posledných desaťročiach k rozsiahlej premene trávnych porastov na ornú pôdu, ktorá sa napriek rôznym obmedzeniam ⁽¹²⁾ ešte nezastavila, ba skôr sa v niekoľkých regiónoch v súvislosti so zvyšujúcim sa využívaním „agroenergie“ zintenzívňuje.

3.19 Dôvodom intenzívnejšej premeny trávnych porastov na ornú pôdu je skutočnosť, že poľnohospodári dosahujú na obrábanej ploche jednoznačne vyššie hrubé zisky. Spásanie plôch je prácnejšie a dobytku, ktorý je nastavený na vysoký výkon, tráva samotná už nepostačuje na to, aby mu umožnila dosahovať „žiaduce“ výkony. Dobytok je odkázaný na jadrové krmivá, výroba ktorých si však vyžaduje podstatne vyšší energetický vstup.

3.20 EHSV bude pozorne sledovať, ako bude environmentálna a poľnohospodárska politika k týmto okolnostiam pristupovať, napr. v rámci legislatívnych návrhov ku „kontrolu zdravotného stavu SPP“. Vyzýva na to, aby sa viedla intenzívna diskusia o tom, ako sa tie formy využívania pôdy, ktoré šetria prírodu a klímu môžu stať pre poľnohospodárov ekonomicky opäť prítiažlivými.

Skleníkové plyny z poľnohospodárskej výroby

3.20.1 Využívanie dusíkatých hnojív, tak priemyselných ako aj organických, je hlavným zdrojom oxidu dusného. Zakaždým, keď sa použije väčšie množstvo dusíka, nastane nebezpečenstvo, že ho rastliny nebudú môcť absorbovať dostatočne rýchlo alebo nie úplne a oxid dusný unikne do okolia. Doteraz sa environmentálna politika zameriavala najmä na znečistenie povrchových a podzemných vôd a teraz sa spolu s otázkou klímy stáva predmetom diskusie nový argument na kritickéjšie hodnotenie kolobehu živín.

⁽¹¹⁾ Zásoby ropy, uhlia a zemného plynu, nadzemná biomasa, uhlík uložený v pôde a oceány.

⁽¹²⁾ Pozri napr. kritériá krížového plnenia.

3.20.2 Prof. Crutzen, výskumný pracovník v oblasti klímy, skúmal emisie oxidu dusného vo výrobnom reťazci od repky až po bionaftu⁽¹³⁾ a prišiel k záveru, že účinok metylesteru repky olejnej na klímu môže byť práve z dôvodu vysokých emisií oxidu dusného, ktoré sú následkom hnojenia minerálnymi hnojivami, za určitých podmienok dokonca ešte škodlivejši, než účinok nafty vyrobenej z ropy.

3.20.3 Ďalším, kvantitatívne však menej významným zdrojom emisií oxidu dusného je odbúravanie organickej hmoty v pôde, obzvlášť pri obrábaní pôdy.

3.20.4 Metán unikajúci z poľnohospodárstva pochádza v Európe predovšetkým od prežúvavcov, hlavne od hovädzieho dobytky. EHSV si je vedomý toho, že znečistenie metánom z prežúvavcov nadobúda celosvetový význam⁽¹⁴⁾ a tento problém bude so zväčšujúcimi sa stavmi zvierat v celom svete narastať. V Európe sa síce počet stád hovädzieho dobytky v posledných rokoch znížil⁽¹⁵⁾, avšak Európa je v tejto oblasti čistým dovozcom.

3.21 Konzumácia mäsa s klímou celkovo súvisí. Na výrobu jednej kalórie živočíšneho pôvodu je potrebných približne desať kalórií rastlinného pôvodu. Ak rastie spotreba mäsa, musí sa pestovať viac krmovín, čo si vyžaduje využívanie energie a zvyšuje tlak na vyššie výnosy z poľnohospodárskych plôch. Európa so svojou pomerne vysokou spotrebou mäsa dováža vysoký podiel svojich krmív, pričom pestovanie krmovín (napr. sója v povodí Amazonky) často spôsobuje obrovské problémy. EHSV sa preto vyslovuje aj za vypracovanie a uplatňovanie európskej stratégie v oblasti bielkovín.

3.22 Dôležité je nielen vyrobené množstvo mäsa, ale aj spôsob chovu zvierat. Mäso a mlieko je napr. možné získať na základe energeticky extenzívneho pasienkarstva, pri ktorom kravy počas vegetačného obdobia využívajú pasienky, ktorých význam pre ochranu klímy bol doteraz podceňovaný. Mäso a mlieko však môže pochádzať aj z podnikov, ktoré pracujú s vysokými energetickými vstupmi, nevyužívajú pasienky a zvieratá krmia najmä kukuričnou silážou alebo inými krmivami plodinami.

Využívanie energie v poľnohospodárstve

3.23 Výhodou poľnohospodárstva je to, že premieňa slnečnú energiu priamo na využiteľnú energiu z rastlín, avšak táto výhoda sa znižuje o to viac, čím viac energie z fosílnych zdrojov energie sa spotrebuje pri výrobnom procese resp. čím

⁽¹³⁾ N₂O release from agro-biofuel production negates global warming reduction by replacing fossil fuels, in: Atmos. Chem. Phys. Discuss., 7, 11191–11205, 2007.

⁽¹⁴⁾ cca. 3,3 miliardy ton CO₂e ročne.

⁽¹⁵⁾ Počty hovädzieho dobytky na celom svete: 1 297 mil. kusov (v roku 1990), 1 339 mil. kusov (2004), EÚ (25): 111,2 mil. kusov (v roku 1990), 86,4 mil. kusov (2004), Čína: 79,5 mil. kusov (v roku 1990), 106,5 mil. kusov (v roku 2004).

menej rastlinných výrobkov človek priamo využíva, lebo ich „zusušľachťuje“ premenou na živočíšne výrobky.

3.24 Zatiaľ čo napríklad ekologicky hospodáriace podniky upúšťajú od používania priemyselne vyrobených vo vode rozpustných minerálnych hnojív a prípravkov na ošetrovanie rastlín, ich využívanie zhoršuje energetickú a klimatickú bilanciu tradičného poľnohospodárstva.

3.24.1 Z niektorých porovnávacích štúdií o spotrebe materiálu a energie v poľnohospodárstve jasne vyplýva, že ekologické poľnohospodárstvo potrebuje v priemere menej vstupnej energie a dusíka než tradičné poľnohospodárstvo. Aj keď sa vezme do úvahy, že tradičné poľnohospodárstvo dosahuje v priemere vyššie výnosy, potenciál ekologického hospodárstva prispievať k skleníkovému efektu je menší⁽¹⁶⁾. Nemecká spolková vláda preto vidí v podpore ekologického poľnohospodárstva aj väčšiu podporu ochrany klímy⁽¹⁷⁾.

3.24.2 Iné štúdie dospeli sčasti k iným výsledkom.

3.25 Preto sú informácie o určitých aspektoch problému doteraz slabé a protirečivé, v súvislosti s čím EHSV vyzýva Komisiu, aby vypracovala presnú analýzu rozdielov medzi rôznymi formami poľnohospodárskeho a nepoľnohospodárskeho využívania pôdy a ich dosahu na klímu, aby z nej potom bolo možné vyvodit' politické možnosti, napr. v rámci podpornej politiky.

Príspevok poľnohospodárstva k riešeniu problémov klimatických zmien

3.26 Poľnohospodárstvo teda môže mnohorakými spôsobmi prispievať k tomu, aby sa emitovalo menej skleníkových plynov, než v súčasnosti. Medzi ne patrí okrem iného upustenie od premieňania lesov, močarísk, mokradí a trávnych porastov na ornú pôdu a znižovanie emisií oxidu dusného a metánu šetrným obrábaním pôdy a podľa možnosti trvalým pokrytím pôdy (pestovanie medziplodín), rotáciou osevného postupu (napr. na minimalizáciu problémov so škodcami), primeranými dávkami hnojiva atď.

3.27 Vstupná energia nebola dlho považovaná za problém, zvlášť keď bola veľmi lacná. EHSV považuje za nutné, aby sa obzvlášť energeticky účinným formám využívania pôdy v budúcnosti venovalo viac pozornosti a viac sa podporovali. Určitým prínosom tu môže byť ekologické poľnohospodárstvo a tzv. výroba s nízkymi vstupmi (ako napr. extenzívne pasienkarstvo).

⁽¹⁶⁾ Pozri o. i. „Ochrana klímy a ekologické poľnohospodárstvo“ in: Ökologie & Landbau, zošit č. 1/2008.

⁽¹⁷⁾ Odpoveď nemeckej spolkovej vlády na otázku frakcie Bündnis 90/Die Grünen na tému „Poľnohospodárstvo a ochrana klímy“, dokument č. 16/5346, bod 13.

3.28 Veľmi sľubné výsledky priniesli pokusy v oblasti tzv. pestovania zmiešaných kultúr. Pri ňom sa vysievajú napr. rôzne druhy obilnín na tom istom poli spolu so strukovinami a olejninami, čo vedie k veľmi zníženým dávkam hnojív a pesticídov, súčasne však zvyšuje biologickú rozmanitosť a podporuje tvorbu humusu.

3.29 Rozhodujúci význam pre ochranu klímy má hospodárenie s humusom. Najmä v prípade ornej pôdy sa v budúcnosti bude musieť viac dbať o dosiahnutie podľa možnosti stabilného a vysokého obsahu humusu, čo si však vyžiada zmenu v oševnom postupe. EHSV žiada Komisiu, aby spolu s výskumnými zariadeniami členských štátov vyhodnotila uskutočnené prieskumy a príp. objednala ďalšie, aby bolo v tomto smere možné nájsť čo najlepšie postupy a podporovať ich.

3.30 Pozornosť by sa pritom mala venovať otázke, aký význam by sa mal pripisovať tradičnému hospodáreniu s maštalným hnojom. Ďalej je potrebné vyjasniť, či tzv. zužitkovanie celých rastlín, ktoré je plánované v rámci 2. generácie biopalív, neprotirečí cieľom zvyšovania podielu humusu.

4. Energia z biologických zdrojov/biopalív z poľnohospodárstva

4.1 Francúzske predsedníctvo požiadalo EHSV, aby sa v rámci tohto stanoviska zaoberal aj témou biopalív. Výbor toto želanie prirodzene rád splní, poukazuje však aj na svoje stanoviská⁽¹⁸⁾ na túto tému, v ktorých zdôvodňuje svoj kritický postoj k súčasnej stratégii biopalív.

4.2 Z dôvodu vysokých emisií CO₂ z uhlia, ropy a zemného plynu sa právom začína uvažovať o väčšom priamom využívaní energie získanej z rastlín. EHSV sa viackrát v podstate kladne vyjadril k využívaniu energie z biologických zdrojov, chcel by však ešte raz upozorniť na základné zásady, ktoré považuje za nevyhnutné.

4.2.1 EHSV zdôrazňuje, že právo na dostatok potravy sa výslovne uznáva ako dôležitý aspekt ľudských práv. Výroba základných potravín musí mať prednosť pred výrobou energie.

4.2.2 Dôležité je tiež, aby sa na pestovanie energetických plodín nevyužívali tie plochy, ktoré v súčasnosti predstavujú veľké zásobárne uhlíka alebo majú zásadný význam pre biodiverzitu. EHSV víta, že Komisia uznala nutnosť, že pestovanie energetických plodín musí podliehať kritériám trvalej udržateľnosti. Otázkou, či sú kritériá trvalej udržateľnosti obsiahnuté v návrhu smernice dostatočné, alebo či je potrebné ich označiť za nedostatočné, sa EHSV bude podrobne zaoberať vo svojom stanovisku k návrhu smernice. EHSV sa vyslovuje za to, aby prí-

slušné kritériá trvalej udržateľnosti platili všeobecne pre všetky pohonné hmoty, bez ohľadu na ich pôvod, a tiež pre krmivá.

4.2.3 Už v zužitkovaní poľnohospodárskeho odpadu a napr. biomasy z ošetrovania zelene sa v Európe skrýva veľký energetický potenciál, ktorý sa dá v súčasnosti využiť len čiastočne, pretože špecializované (energeticky náročné) pestovanie energetických plodín sa viac oplatí. Podporné opatrenia v tomto smere vysielali doteraz nesprávne signály.

4.2.4 Pri využívaní energie z biologických zdrojov sa musí dbať na najvyššiu účinnosť. Nemá zmysel vyrábať napr. bioplyn z kukurice, ktorej pestovanie je energeticky náročné, keď na odpadové teplo pri výrobe elektriny nie je žiadny odbyt. Dve tretiny získanej energie tak hneď vyjdú navnivoč.

4.2.5 Dnes sa energetické plodiny často najprv vyrábajú s veľkým množstvom energetických vstupov a získané plodiny resp. oleje sa potom ďalej spracúvajú v energeticky náročnom priemyselnom procese. To vedie k horšej alebo dokonca negatívnej čistej energetickej bilancii a klimatickej bilancii mnohých biopalív.

4.2.6 Spoločné výskumné stredisko (JRC) Komisie preto vo svojej štúdií „Biofuels in the European Context“ pochybuje, že sa cieľ Komisie znížiť emisie skleníkových plynov pomocou desaťpercentného pridávania biopalív vôbec dosiahne. K podobným výsledkom dospeli aj iné štúdie⁽¹⁹⁾.

4.2.7 Štúdia JRC nastoľuje kľúčovú úvahu, ktorá sa podľa názoru EHSV musí stať politickou zásadou. Získaná biomasa by sa mala využívať tam, kde je z nej najväčší úžitok. Heslo znie: účinnosť⁽²⁰⁾. Prečo by sa mali molekulárne štruktúry rastlín pri vysokej spotrebe energie ďalej priemyselne meniť, keď sa hodia na priame energetické využívanie? JRC uvádza, že teplárne a elektrárne v EÚ spotrebujú podobné množstvo ropy, ako motorovej nafty. Keby sa tam využívali energetické plodiny, 1 MJ z biomasy by mohol nahradiť približne 0,95 MJ z fosílnych palív. 1 MJ z biomasy nahradí v sektore dopravy len asi 0,35 až 0,45 MJ z ropy.

4.2.8 Emisie skleníkových plynov z odvetvia dopravy sa medzitým môžu znižovať používaním vozidiel s elektromotorom poháňaných elektrickou energiou získanou spaľovaním biomasy.

4.3 Vo svojom stanovisku „Kombinácia energetických zdrojov v doprave“⁽²¹⁾ EHSV uvádza, že spaľovacie motory v doprave budú nahradené elektrickým pohonom. Nemá zmysel zaoberať sa s energiou získanou z rastlín tak neefektívne, ako sa to deje v oblasti biopalív.

⁽¹⁸⁾ Ú. v. EÚ C 44, 16.2.2008, s. 34 a stanovisko TEN/338 k návrhu smernice o podpore využívania energie z obnoviteľných zdrojov, KOM(2008) 019, momentálne v štádiu prípravy.

⁽¹⁹⁾ Napr. vedecká rada nemeckého spolkového ministerstva poľnohospodárstva.

⁽²⁰⁾ Ú. v. EÚ C 162, 25.6.2008, s. 72.

⁽²¹⁾ Ú. v. EÚ C 162, 25.6.2008, s. 52.

4.4 V porovnávačej štúdii Empa⁽²²⁾ sa uskutočnili tieto prepočty: aby VW Golf mohol najazdiť 10 000 km, je na výrobu bionafty potrebná repka z plochy 2 062 m². Solárne články by naproti tomu vyprodukovali energiu potrebnú na jazdu dlhú 10 000 km na ploche 37 m², čo je asi jedna šesťdesiatina plochy repkového poľa.

4.5 Je potrebné preskúmať aj účelnosť „zušľachtovania“ rastlinných olejov na využitie v spaľovacích motoroch: prečo nie sú motory prispôsobené molekulárnej štruktúre rastlín? Medzičasom boli vyvinuté motory, napr. pre traktory a nákladné vozidlá, ktoré sú poháňané čistým rastlinným olejom a ktoré spĺňajú všetky medzné hodnoty výfukových plynov, ktoré stanovila a naplánovala EÚ. Takéto iniciatívy by sa mali viac podporovať.

4.6 Oleje pre tieto motory je možné pestovať ako zmiešané plodiny s ostatnými, spracovávať priamo v regióne a využívať lokálne. To znamená, že poľnohospodári by nielen mohli pomocou ekologických a klímu šetriacich postupov s nízkymi vstupmi vyrábať svoju vlastnú hnaciu energiu, ale aj zavádzať nové regionálne energetické cykly. Energeticky náročné priemyselné spracovateľské procesy sa stanú zbytočnými!

4.7 EHSV preto zastáva názor, že Európa nepotrebuje čistou stratégiu v oblasti biopalív, ale lepšie premyslenú európsku stratégiu v oblasti biomasy, ktorá môže viac šetriť klímu a vytvárať pracovné miesta, než rysujúca sa stratégia v oblasti biopalív, ktorá by sa v značnej miere opierala o dovoz energetických plodín.

5. Pracovné miesta prostredníctvom poľnohospodárstva a poľnohospodárskej politiky šetriacich klímu

5.1 Klimatické zmeny na jednej strane ohrozujú poľnohospodárstvo v niektorých častiach Európy, na druhej strane však môžu znamenať aj príležitosť pre poľnohospodárstvo a európskych zamestnancov, keď poľnohospodárstvo bude brať svoju úlohu pri presmerovaní klimatickej politiky vážne a bude ju podporovať.

5.2 Poľnohospodárstvo je naďalej dôležitým zamestnávateľom v EÚ. Komisia sa vo svojom oznámení podrobne zaoberala vývojom zamestnanosti vo vidieckych oblastiach⁽²³⁾. Zdôrazňuje sa v ňom, že napriek nízkemu podielu pracovných miest v poľnohospodárstve vo vidieckych oblastiach má tento sektor mimoriadny význam. Komisia očakáva do roku 2014 zníženie počtu pracovných miest v poľnohospodárstve zo súčasných 10 miliónov o 4 – 6 miliónov zamestnancov (vyjadrené v ekvivalente pracovných miest na plný úväzok).

⁽²²⁾ Empa je výskumný ústav materiálového inžinierstva a technológie. Je súčasťou technickej univerzity v Zürichu (Eidgenössische Technische Hochschule Zürich, ETH).

⁽²³⁾ KOM(2006) 857 „Zamestnanosť vo vidieckych oblastiach: odstránenie rozdielov v oblasti zamestnanosti“.

5.3 Prognózy už poukazujú na to, že v mnohých krajinách bude nedostatok kvalifikovaných pracovníkov, ktorí by napríklad boli schopní zastávať v podniku vedúce funkcie alebo obsluhovať komplikovanú techniku. Slabá prítťažnosť existujúcich pracovných miest ešte viac zhoršuje nedostatok odborných pracovných síl. Na tento vývoj už výbor výslovne upozornil a vysvetlil, že je potrebné viesť diskusiu o kvalite pracovných miest⁽²⁴⁾.

Potenciál vytvárania pracovných miest v oblasti energie z biologických zdrojov

5.4 Potenciál ekologickej výroby biomasy na energetické účely v Európe skúmala v roku 2006 štúdia Európskej agentúry pre životné prostredie. Ak sa k tomu pridá biomasa z odpadov (napr. z komunálneho odpadu) a z lesného hospodárstva, mohlo by sa takto v roku 2030 vyrábať 15 – 16 % predpokladanej primárnej energie pre EÚ 25. Tým by sa dalo vo vidieckych oblastiach zabezpečiť alebo dokonca vytvoriť 500 000 až 600 000 pracovných miest.

5.5 Či sa vytvoria nové pracovné miesta prostredníctvom energie z biologických zdrojov a koľko ich bude, závisí v rozhodujúcej miere od toho, aká stratégia sa zvolí. Vedecká rada nemeckého spolkového ministerstva poľnohospodárstva očakáva, že najväčší efekt na vznik pracovných miest a na ochranu klímy sa dosiahne vtedy, keď sa hlavný dôraz bude klásť na výrobu energie z biologických zdrojov v kogeneračných zariadeniach a v teplárnach použitím drevných štiepkov a bioplynu z hnojovice a odpadov. Ak však podpora energie z biologických zdrojov povedie k potlačeniu živočíšnej výroby alebo – ako je možné badať – ak sa bude v oblasti biopalív stavať na dovoze, zamestnanosť sa vo vidieckych oblastiach zníži.

5.6 Príklady vydareného prechodu na uzavreté cykly energie z biologických zdrojov ukazujú, že výroba určitých foriem energie z biologických zdrojov môže byť ekonomicky, ekologicky a sociálne výhodná aj pre poľnohospodárstvo a regionálny pracovný trh. [Obce Mureck a Güssing (obe v Rakúsku) a obec Jühnde (Nemecko) dosiahli úroveň dodávok obnoviteľnej energie vo výške až 170 %]. K tejto pôsobivej ekologickej bilancii je potrebné pripočítať kladný účinok na miestny trh práce (remeslá), pričom sa do toho nepočítajú pracovné miesta poľnohospodárov dodávajúcich suroviny⁽²⁵⁾.

5.7 Keďže sa dá očakávať, že sa rozdiely v príjmoch a blahobyte medzi mestskými centrami a vidieckymi oblasťami budú ďalej prehĺbovať, musí sa z hľadiska politiky zamestnanosti osobitná pozornosť venovať vidieckym oblastiam. Trvalo udržateľná výroba energetických plodín a ich premena na energiu môže na vidieku zabezpečiť a vytvoriť pracovné miesta, pokiaľ pridaná hodnota zostane v príslušnom regióne.

Zabezpečenie kvality pracovných miest v poľnohospodárstve

5.8 Cieľ ochrany klímy je možné dosiahnuť iba pomocou kvalifikovaných pracovných síl. Preto musia podniky zamestnancom poskytnúť zodpovedajúci rámec pre ďalšie vzdelávanie.

⁽²⁴⁾ Ú. v. EÚ C 120, 16.5.2008, s. 25.

⁽²⁵⁾ Viac informácií je na stránke www.seeg.at.

Stanovenie a zabezpečenie sociálnych noriem

5.9 Podľa všeobecného názoru dopyt po dovážanej biomase z rozvojových krajín a krajín s rýchlo rastúcim hospodárstvom ďalej porastie. Prípadná úspora nákladov pritom nesmie byť vykúpená zničením ekologických a sociálnych existenčných základov v krajinách výrobcov. Pri výrobe energie z biologických zdrojov sa musia preto dodržiavať základné pracovné normy a normy bezpečnosti pri práci stanovené Medzinárodnou organizáciou práce ⁽²⁶⁾.

Zapojenie zamestnancov a odborov

5.10 Štrukturálne zmeny v poľnohospodárstve budú mať významný vplyv na kvalitu pracovných miest a príjmy. Preto musia byť do týchto zmien zapojení zamestnanci a odbory. Pretože sa modely spolurozhodovania v Európe značne líšia,

musia sa otázky účasti zamestnancov v poľnohospodárstve v existujúcich európskych a národných štruktúrach viac zohľadňovať. Musí sa tak diať najmä s ohľadom na to, že pomocou týchto foriem komunikácie a výmeny názorov je možné zabezpečiť a udržať pracovné miesta.

5.11 Výbor pre európsky sociálny dialóg v poľnohospodárstve, ktorý existuje od roku 1999 a zastupuje sociálnych partnerov v otázkach zamestnanosti a budúceho vývoja nových úloh poľnohospodárstva, je kvalifikovaným grémiom expertov a poradcov. EHSV odporúča Komisii, aby jeho funkciu posilnila aj s ohľadom na politiku v oblasti klímy. Na národnej úrovni by sa malo posilniť postavenie sociálnych partnerov v monitorovacích výboroch pre rozvoj vidieka ako odborníkov na otázky týkajúce sa poľnohospodárstva.

V Bruseli 9. júla 2008

predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ www.ilo.org/public/german/region/eurpro/bonn/ilo_kernarbeitsnormen.htm